

บทที่ 6

การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development)

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการ “มุ่งที่จะเพิ่มรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล (per capita real income) โดยให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของพลเมือง เพื่อให้พลเมืองแต่ละคนและโดยส่วนรวมมีมาตรฐานการครองชีพ (standard of living) สูงขึ้น”

การพัฒนาเศรษฐกิจ = ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ + ความอยู่ดีกินดี

การพัฒนาเศรษฐกิจ (economic development) แตกต่างกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) คินเดิลเบอร์เกอร์ (Kindleberger) ให้คำนิยามไว้ในหนังสือ Economic Development ว่า “การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริง (real income) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) แต่เพียงอย่างเดียว แต่การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นครอบคลุมกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม” กล่าวคือ นอกจากจะหมายถึงการเพิ่มของรายได้ที่แท้จริงแล้ว ยังหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมอีกด้วย ดังนั้นการวัดการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องวัดรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล และเครื่องวัดทางสังคมอื่น ๆ ประกอบกัน เช่น อัตราการเพิ่มของประชากร (population growth rate) การอ่านออกเขียนได้ การโภชนาการ อัตราการจ้างแรงงาน เหล่านี้เป็นต้น

การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์มหภาคในระยะสั้นมุ่งให้รายได้ที่แท้จริงอยู่ในระดับจ้างงานเต็มที่ (full employment) โดยเพิ่มอุปสงค์รวม (aggregate demand) ให้มีจำนวนเพียงพอที่จะสามารถรักษาระดับการจ้างงานเต็มที่ไว้ได้โดยไม่เกิดภาวะเงินเฟ้อ และการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการวิเคราะห์ในระยะยาวที่จะมุ่งให้อุปทานรวม (aggregate supply) สูงขึ้น พยายามเพิ่ม potential output ทำให้จำนวนผลิตที่ระบบเศรษฐกิจสามารถผลิตได้ (productive capacity) เมื่อมีการใช้ทรัพยากรหรือมีการจ้างงานเต็มที่แล้วสูงขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจหลายประการ เช่น ประสิทธิภาพของการผลิต ปริมาณและประสิทธิภาพของการลงทุน ประสิทธิภาพของแรงงาน เป็นต้น โดยเฉพาะการลงทุนเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้ความสามารถในการผลิตของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และการลงทุนจะก่อผลให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้น (generate national income) ซึ่งจะวัดได้ที่ภาวะรายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากร อย่างเช่นตามแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (ระหว่าง 2525 – 2529) ของไทย ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้การผลิตส่วนรวมของประเทศสูงขึ้นร้อยละ 6.6 ต่อปี และการควบคุมให้อัตราเพิ่มของประชากรเหลือเพียงร้อยละ 1.5 ในปลายช่วงของแผน ตามปกติการพัฒนาที่มุ่งหวังที่จะให้อัตราเพิ่มของรายได้ประชาชาติสูงกว่าอัตราเพิ่มของประชากร เพราะหากรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่เท่ากับการเพิ่มของประชากร รายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้นก็ต้องถูกแบ่งกันไปให้ประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก็จะมีผลให้รายได้เฉลี่ยเท่าเดิม หรือถ้าอัตราการเพิ่มของประชากรมากกว่าอัตราเพิ่มของรายได้ประชาชาติ รายได้เฉลี่ยกลับจะลดลงซึ่งจะทำให้มาตรฐานการครองชีพเฉลี่ยกลับเลวลงแทนที่จะดีขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้

$$\text{รายได้เฉลี่ยตัวหัว} = \frac{\text{รายได้ประชาชาติ}}{\text{จำนวนประชากร}}$$

การที่จะทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัว (per capita income) เพิ่มขึ้นก็ต้องหาทาง

- (1) เพิ่มรายได้ประชาชาติ
- (2) ลดจำนวนประชากร
- (3) เพิ่มรายได้ประชาชาติในอัตราที่สูงกว่าอัตราเพิ่มของประชากร

ส่วนรายได้ประชาชาติจะสูงต่ำเพียงใดขึ้นอยู่กับกำลังผลิต และกำลังผลิตของประเทศจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ : -

(1) ปัจจัยการผลิต รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่และพร้อมที่นำมาใช้ประกอบการผลิตได้ ซึ่งในประเทศด้อยพัฒนาอาจมีทรัพยากรอยู่มากแต่มักอยู่ในลักษณะไม่ได้รับการขุดคุ้ยมาใช้ทำประโยชน์

(2) ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) ที่จะเป็นกำลังคนในการประกอบการผลิตต้องอยู่ในลักษณะพร้อมและมีประสิทธิภาพ เป็นแรงงานที่มีทักษะ (skilled labor) ซึ่งในประเทศด้อยพัฒนาอาจมีแรงงานที่ต้องการทำงานจำนวนมากแต่มักขาดประสิทธิภาพส่วนมากเป็นแรงงานที่ขาดทักษะ (unskilled labor)

(3) **ทุนและเทคโนโลยีในการผลิต** ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตที่จะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะเทคนิคในการผลิตซึ่งประเทศด้อยพัฒนามักขาดแคลน

การที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้มีรายได้ประชาชาติเข้าสู่เป้าหมายที่วางไว้นั้น ย่อมจำเป็นต้องใช้ทุนจำนวนมากมาใช้จ่ายสร้างถนนหนทาง สํารวจขุดคุ้ยทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือเครื่องจักร ตลอดจนการลงทุนทางด้านการศึกษาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพแก่กำลังคนในการผลิต ทั้งนี้ ก็เพราะคาดหมายได้ว่าการลงทุนจะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของประเทศและเป็นตัวก่อให้เกิดรายได้ประชาชาติสูงขึ้น

1. ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในอดีตความยากจนอาจเป็นปรากฏการณ์ที่มนุษยชาติยอมรับว่าเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันได้ลบล้างความคิดดังกล่าวและมีความพยายามที่จะยกระดับมาตรฐานการครองชีพในประเทศที่ยากจนสร้างความหวังให้แก่มนุษยชาติในอันที่จะพบชีวิตที่ดีกว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการ เช่น : —

1.1 ความแตกต่างในระดับรายได้ต่อบุคคลของประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่ด้อยพัฒนาที่วูสูงขึ้นไปอย่างเช่น สหรัฐอเมริกามีรายได้ต่อบุคคล 2,000 เหรียญสหรัฐต่อปี ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนามีรายได้ต่อบุคคลเพียง 200 เหรียญสหรัฐต่อปี ความแตกต่างที่นับวันแต่จะทวีสูงขึ้นนี้หากมิได้รับการแก้ไข

1.2 ความเจริญอย่างรวดเร็วทางด้านคมนาคมสื่อสารได้ขยายตัวออกไปทั่วโลก ประชาชนในประเทศที่ยากจนทั้งหลายได้พบเห็นแบบอย่างสภาพความเป็นอยู่ของประเทศที่พัฒนาแล้วก่อให้เกิดอิทธิพลของการเลียนแบบในการอุปโภคบริโภค (demonstration effect) ดันรนให้ได้มาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่า (rising expectations) กดดันให้รัฐบาลในประเทศที่ยากจนเหล่านี้ต้องให้ความสนใจในการพัฒนาประเทศ

1.3 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีประเทศต่าง ๆ ได้รับเอกราชและอำนาจอธิปไตย ประเทศที่ได้รับเอกราชใหม่มักตื่นตัวที่จะแสดงความทัดเทียมและความมีอำนาจทางเศรษฐกิจ จึงหันมาพัฒนาเศรษฐกิจประเทศของตนอย่างรีบเร่ง

2. ลักษณะของประเทศด้อยพัฒนา

คำว่า “ด้อยพัฒนา” (underdeveloped) เป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ เป็นการเปรียบเทียบประเทศที่รายได้ที่แท้จริงต่อคน (real income per capita) อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Nation) แต่ยังมีทรัพยากรพอที่จะพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นได้ ดังนั้น “ประเทศด้อยพัฒนา” (Underdeveloped Nation) จึงหมายถึงประเทศที่รายได้ที่แท้จริงต่อคนค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอุตสาหกรรม กล่าวโดยทั่วไปสิ่งที่จะชี้ให้เห็นความด้อยพัฒนา ก็คือ : —

(1) มีพลเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม (ปกติอยู่ในระหว่างร้อยละ 70 ถึง 90 ของพลเมืองทั้งหมด)

(2) มีการว่างงานแอบแฝง (disguised unemployment) อยู่เสมอ และแรงงานก็มีโอกาสออกนอกการผลิตด้านเกษตรกรรมได้น้อย

(3) มีจำนวนทุนต่อคนต่ำมาก และเนื่องจากมีรายได้ต่อคนต่ำจึงครองชีพอยู่ใกล้กับระดับ

พอประทังชีพ (near-subsistence level) เท่านั้น

(4) พลเมืองส่วนใหญ่ไม่สามารถจะทำการออมได้ การออมจะมีแต่กลุ่มเจ้าของที่ดินและมักจะไม่นสนใจในอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

ถ้าเราใช้ตัวเลขรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อบุคคลเป็นเครื่องวัดฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ จะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ

(1) ประเทศด้อยพัฒนา (Underdeveloped Nations) เป็นกลุ่มที่ประชากรส่วนมากยากจน มีรายได้ต่อบุคคลต่ำกว่า 600 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี บางทีเราก็มักเรียกประเทศเหล่านี้ว่า เป็นประเทศกำลังพัฒนา (Developing Nations) ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรโลก

(2) ประเทศกึ่งพัฒนา (Semi-developed Nations) เป็นกลุ่มที่ประชากรมีรายได้สูงกว่าประเทศด้อยพัฒนา คือ มีรายได้ต่อบุคคลตั้งแต่ 600 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไปแต่ไม่เกิน 1,500 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 1 ใน 8 ของประชากรโลก

(3) ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Nations) เป็นกลุ่มที่ประชากรมีรายได้สูงกว่าประเทศกึ่งพัฒนา คือ มีรายได้ต่อบุคคลสูงกว่า 1,500 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไป ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรโลก

ตามปกติในประเทศหนึ่ง ๆ รายได้ต่อคน (income per capita) ในทางเศรษฐศาสตร์สามารถใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละคนได้ เพราะรายได้เป็นเครื่องแสดงถึงประสิทธิภาพในการผลิต ถ้าผู้ใดมีความสามารถนำปัจจัยการผลิตที่ตนมีอยู่มาประกอบการผลิตสินค้าและบริการได้มากกว่าผู้อื่นบุคคลนั้นก็ย่อมมีรายได้ตอบแทนสูงกว่าผู้อื่น ในระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกัน ถ้าประเทศใดประชาชนมีรายได้ต่อคนสูงกว่าประเทศอื่น ก็หมายถึงประเทศนั้นมีประสิทธิภาพการผลิตสูงกว่า มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่า

ประเทศที่ถูกเรียกว่า ด้อยพัฒนา ประเทศล้าหลังหรือยากจน มักมีรายได้ต่อคนต่ำมาก เมื่อเทียบกับประเทศทางยุโรปตะวันตก อเมริกาเหนือ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้อาจมีทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตอยู่แต่ยังมีได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เต็มที่ (Full Utilization) เช่น ประเทศอินโดนีเซีย อิหร่าน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะขาดความรู้ทางเทคนิค ขาดเครื่องมือทันสมัย ขาดความรู้ในการจัดการงาน ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันของประเทศด้อยพัฒนาอีกหลายประการ เช่น

(1) การขาดแคลนทุน (Capital Deficiency) อาทิเช่น ขาดความรู้ทางเทคนิค ขาดพลังงาน เครื่องจักร โรงงานผลิต เครื่องมือทันสมัย วัตถุดิบ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขูปการต่าง ๆ

การผลิตจึงต้องใช้แรงงานจำนวนมากซึ่งทำให้ต้นทุนสูง คุณภาพต่ำ และสิ้นเปลืองเวลา

(2) การออมมีจำกัด (Limited Saving) เนื่องจากประชาชนมีรายได้ต่ำแต่มีการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงเพราะได้รับแบบอย่างการบริโภค (demonstration effect) จากประเทศที่พัฒนาแล้ว เงินออมในประเทศจึงต่ำ นอกจากนี้การออมของประชาชนยังเป็นการออมที่ไม่บังเกิดผลทางเศรษฐกิจ เช่น ทำการออมโดยซื้อเพชรพลอย ทองคำ หรือกักตุนที่ดินเพื่อเก็งกำไร เป็นต้น ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาขาดแคลนเงินทุนต้องชักจูงทุนจากภายนอกเพื่อขยายการผลิต ซึ่งก็มีข้อจำกัดและเงื่อนไขอยู่มาก

(3) ความแตกต่างระหว่างความมั่นคงกับความยากจน ประชากรส่วนใหญ่ในประเทศด้อยพัฒนามักยากจน ในขณะที่ประชากรจำนวนน้อยมั่งคั่งร่ำรวยซึ่งมีความสามารถในการออมทรัพย์ แต่มักจะใช้เงินออมของตนไปในทางที่ไม่ก่อผลทางเศรษฐกิจ เช่น ใช้กักตุนที่ดินเพื่อเก็งกำไร หรือใช้จ่ายสิ่งซื้อสินค้าต่างประเทศอย่างฟุ่มเฟือย เป็นต้น

(4) ความล้าหลัง (Backwardness) เนื่องจากวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมดั้งเดิม เช่น การแบ่งชั้นวรรณะ การมีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ เป็นต้น การขาดอาหารและขาดการศึกษาทำให้ผลิตภาพ (productivity) อยู่ในระดับต่ำ

(5) การผลิตขั้นต้น (Primary Production) ประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่เป็นประเทศเกษตรกรรมซึ่งใช้วิธีผลิตแบบดั้งเดิม และต้องพึ่งผลผลิตทางการเกษตรสำคัญเพียง 2 – 3 อย่างส่งออกขายเป็นวัตถุดิบสำหรับประเทศอุตสาหกรรม ที่ดินจึงมีความสำคัญและเมื่อประชากรมีจำนวนสูงขึ้นแต่ที่ดินมีจำกัด อัตราส่วนระหว่างจำนวนที่ดินกับจำนวนประชากรจึงลดลง

(6) นโยบายเกี่ยวกับการค้าต่างประเทศ เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนาขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรเพียง 2 – 3 อย่างส่งออกขายในราคาต่ำ แต่ต้องสั่งซื้อสินค้าจากประเทศอุตสาหกรรมมาบริโภคในราคาที่สูง จึงมีดุลการค้าขาดดุลและประชากรมีรายได้ต่ำ

(7) ความหนาแน่นของประชากร (Population pressures) ประเทศด้อยพัฒนาส่วนมากมีประชากรหนาแน่นเนื่องจากอัตราเกิดสูงแต่อัตราการตายต่ำเพราะความก้าวหน้าทางการแพทย์ทำให้ประชากรมีมาตรฐานการครองชีพ (standard of living) ต่ำจนถึงระดับพอยังชีพเท่านั้น หลายประเทศจึงพยายามแก้ไขโดยการวางแผนครอบครัว (family planning)

(8) ทรัพยากร (Resources) ทรัพยากรจำแนกเป็น (1) ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) กับ (2) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ในประเทศด้อยพัฒนามักปรากฏว่ามีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากยังมีได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์หรือมิได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่เนื่องจากขาดเงินทุนและความรู้ทางเทคนิค มีประเทศด้อยพัฒนาเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่

ขาดทรัพยากรอย่างแท้จริง

ในขั้นนี้พอจะสรุปปัญหาที่ประเทศด้อยพัฒนาต้องประสบคล้าย ๆ กันใน 3 ประการ คือ : -

- (1) ปัญหาประชากร ก. มีประชากรมากเกินไป (Overpopulation)
ข. ประชากรล้าหลัง (Backward population)
- (2) ปัญหาการผลิต ค. เป็นการผลิตขั้นต้น (Primary producing)
ง. ทรัพยากรธรรมชาติมิได้พัฒนา (Underdeveloped natural resources)
จ. ขาดแคลนเงินทุน (Capital deficient)
- (3) ปัญหาการค้า ฉ. ต้องพึ่งการค้าต่างประเทศ (Foreign trade orientated)

3. รากฐานของความก้าวหน้า (Elements of Progress)

รากฐานของความก้าวหน้าที่จะช่วยให้ประเทศด้อยพัฒนาหลุดพ้นจากวัฏจักรแห่งความยากจนก็คือ

3.1 การกระตุ้นและก่อให้เกิดสถาบัน (The Stimulus and Institutions) เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะสำเร็จได้ย่อมต้องอาศัยพลังของคนในชาติเป็นสำคัญ ถ้าประชากรไม่เกิดความหวังหรือความต้องการในชีวิตที่ดีกว่าแล้วจะไม่มีแรงผลักดันที่จะพยายามทำงาน ก่อนอื่นจึงต้องมีการกระตุ้นให้ประชากรตื่นตัวที่จะพัฒนาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าด้วยการก่อให้เกิดสถาบันที่เหมาะสม เช่น การปฏิรูปที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิต การจัดสหกรณ์เพื่อรวมฟาร์มเล็ก ๆ เข้าด้วยกัน การกำหนดอัตราค่าเช่าขั้นสูง และการปฏิบัติกรอย่างอื่น ๆ ที่เหมาะสมในแต่ละประเทศเพื่อการกระตุ้นและก่อให้เกิดสถาบันที่เอื้อต่อการพัฒนา

3.2 การศึกษาและการสาธารณสุข ทรัพยากรมนุษย์นับว่าเป็นรากฐานสำคัญของความก้าวหน้า โดยเฉพาะประชากรที่มีคุณภาพ รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนาจึงต้องทุ่มงบประมาณส่วนใหญ่จัดการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาผู้ใหญ่ และบริการด้านสุขภาพอนามัยโดยริบด่วน

3.3 การออมและภาษีอากร การออมเป็นการสะสมการบริโภคปัจจุบันเพื่อบริโภคในอนาคต โดยนำเงินออมไปใช้ลงทุนขยายการผลิต แต่การออมโดยสมัครใจในประเทศด้อยพัฒนายังมีน้อย รัฐบาลจึงต้องเพิ่มการออมของประชาชนโดยใช้มาตรการทางภาษีอากร เช่น เพิ่มอัตราภาษีเงินได้ (Income Tax) ภาษีทรัพย์สิน (Property Tax) และภาษีโภคภัณฑ์บางอย่าง เพื่อให้ผู้มีรายได้สูงลดการอุปโภคบริโภคลง แล้วรัฐบาลนำเงินภาษีอากรไปใช้จ่ายลงทุนขยายการผลิตตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้

3.4 การลงทุน (Investment) เนื่องจากทุนในประเทศด้อยพัฒนามีอยู่อย่างจำกัด จึงต้องเลือกลงทุนอย่างระมัดระวังซึ่งในระยะสั้นควรลงทุนด้านเกษตรกรรมอย่างฉับพลัน ส่วนในระยะยาวการลงทุนต้องขยายไปทางด้านอุตสาหกรรมและการเหมืองแร่โดยพยายามก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุด รวมทั้งการลงทุนของรัฐบาลด้านการศึกษา สาธารณสุข การคมนาคมและการพลังงานต่าง ๆ

3.5 หน้าที่ของรัฐบาล (The Role of Government) รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนาส่วนมากต้องเข้าไปมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เพราะ : -

3.5.1 ประเทศขาดผู้ประกอบการที่มีความชำนาญ เป็นผลให้รัฐบาลต้องเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการเสียเอง

3.5.2 รัฐบาลต้องลงทุนเป็นจำนวนมากทางด้านการศึกษา การคมนาคม และการชลประทาน รัฐบาลจึงต้องวางแผนงานครอบคลุมอย่างรอบคอบ

3.5.3 เนื่องจากราคาและระบบตลาดในประเทศด้อยพัฒนามักไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่มีเครื่องจักรกลอัตโนมัติที่จะชดเชยทรัพยากร

ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลจึงต้องเข้ามาวางแผนพัฒนาโดยการให้การศึกษาแก่พลเมือง รวมทั้งทุ่มงบประมาณวางโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (infra structure) เพื่อเป็นรากฐานของความก้าวหน้าให้ประเทศหลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจน

4. ลำดับขั้นแห่งความเจริญทางเศรษฐกิจ (Stage of Growth)

ตามความเห็นของศาสตราจารย์ดับเบิลยู. ดับเบิลยู. รอสเทอว์ (W.W. Rostow) อาจแยกภาวะความเจริญทางเศรษฐกิจทั้งในอดีตและปัจจุบันออกได้เป็น 5 ขั้น คือ

4.1 ขั้นสังคมโบราณ (Traditional Society) หมายถึงสังคมที่ไม่มี การเรียนรู้ในทางการประดิษฐ์และความรู้ทางวิชาการที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การผลิตสินค้าและบริการจึงมีจำนวนจำกัด ทรัพยากรส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อการเกษตร รายได้เกินกว่าระดับการบริโภคขั้นต่ำจะตกอยู่ในมือของบรรดาผู้เป็นเจ้าของที่ดิน

4.2 ขั้นเตรียมการ (Preconditions for Take off) ตามประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าการขยายตัวทางการค้าเป็นสิ่งกระตุ้นสังคมขั้นโบราณของยุโรปตะวันตกให้เปลี่ยนเป็นสังคมขั้นเตรียมการระหว่างศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 18 อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่ การประดิษฐ์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีอังกฤษเป็นตัวอย่าง

สังคมขั้นเตรียมการมีสิ่งสำคัญ 3 ประการ ที่จะก่อให้เกิดความเจริญทางอุตสาหกรรม คือ

4.5.1 จะต้องเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ทางด้านการเกษตรให้สูงขึ้นเพื่อให้เพียงพอ กับความต้องการของประชากรที่มีจำนวนสูงขึ้น

4.5.2 จะต้องนำความรู้ทางเทคนิคมาใช้ในการผลิตเพื่อให้มีสินค้าคุณภาพดีราคาต่ำ ส่งออกไปขาย และได้เงินตราต่างประเทศสำหรับสั่งซื้อสินค้าประเภททุนและวัตถุดิบจาก ต่างประเทศ

4.2.3 จะต้องมีการลงทุนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การสร้างแหล่งพลังงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นการลงทุนขั้นพื้นฐาน (Social Overhead Capital)

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้านในสังคมขั้นเตรียมการนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านเศรษฐกิจ ความนึกคิดทางสังคม การบริหาร และทางการเมืองควบคู่กันไปด้วย

4.3 ขั้นทะยานขึ้นหรือเริ่มการขยายตัว (Take-off) ขั้นนี้ผลิตผลสุทธิของชาติ (NNP) มีแนวโน้มสูงขึ้นคือ ผลิตผลสุทธิของชาติจะต้องเพิ่มขึ้นมากกว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรอันเป็นผล จากการนำเอาเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ทำการผลิตและจะต้องรักษาระดับการลงทุนสุทธิให้สูงกว่า ร้อยละ 10 ของรายได้ประชาชาติ สังคมขั้นทะยานขึ้นนี้มีระยะเวลา 10 – 20 ปีอันเป็นระยะเวลา สั้น ๆ แต่เป็นระยะวิกฤต ซึ่งประเทศด้อยพัฒนาจะต้องใช้กลยุทธ์วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่าง พิถีพิถัน

4.5 ขั้นเร่งรัดการขยายตัว (Drive to Maturity) เป็นขั้นที่นำความรู้ทางเทคนิคสมัยใหม่ มาใช้ในการผลิตอย่างกว้างขวาง ระยะนี้ผลิตภาพของทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นทำให้ผลิตผล ของชาติเพิ่มสูงขึ้น ดังเช่น การผลิตรถยนต์ขนาดใหญ่ของเฮนรีฟอร์ด (Henry Ford) ระหว่างปี ค.ศ. 1913 ถึง 1914 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของขั้นเร่งรัดการขยายตัว และระหว่างปี ค.ศ. 1920 – 1929 ถือได้ว่าเป็นระยะที่ขยายตัวสุดยอดของสหรัฐอเมริกา

4.5 ขั้นอุดมสมบูรณ์ (High Mass-consumption) ขั้นนี้ประชากรจะมีรายได้ที่แท้จริง (real income) สูงขึ้น มีสินค้าและบริการใช้บริโภคเกินกว่าความจำเป็นในการยังชีพ เป็นสังคมขั้น เหลือกินเหลือใช้อันจะเห็นได้จากระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในระยะสิบปีที่ผ่านมา

ตามข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นของรอสเทอว์ ดังกล่าวนี David Mc Cord Wright เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานโดยสมบูรณ์ ได้เพราะเทคนิคที่จะนำมาใช้พัฒนาในประเทศหนึ่งอาจไม่เหมาะสมแก่สภาพสิ่งแวดล้อมของอีก ประเทศหนึ่ง

5. แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการเศรษฐกิจ

การที่ประเทศด้อยพัฒนาจำต้องเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจก็เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพ

และความเป็นอยู่ของพลเมืองให้สูงขึ้น ซึ่งก็เป็นเรื่องที่นักเศรษฐศาสตร์พยายามค้นคว้าหาวิธีแก้ไขมาทุกยุคทุกสมัย นักเศรษฐศาสตร์รุ่นแรกมี อัดัม สมิท ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ The Wealth of Nation ซึ่งให้เห็นว่าความมั่นคงของประเทศหรือความอยู่ดีกินดีของพลเมืองจะเกิดขึ้นโดยอาศัยความมั่งคั่งและประสิทธิภาพของบรรดานายทุนผู้ประกอบการทั้งหลายแนวคิดนี้ได้มีอิทธิพลเหนือนโยบายเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ อยู่เป็นเวลานานจนกระทั่งปี ค.ศ. 1939 ทฤษฎีของเคนส์ (John Maynard Keynes) ได้ปฏิวัติแนวคิดด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเสียใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่า หากประเทศจะหวังพึ่งเศรษฐกิจด้านเอกชน (Private sector) แต่ฝ่ายเดียวโดยรัฐบาลไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยแล้วในที่สุดประเทศอาจประสบกับภาวะเศรษฐกิจซบเซา (Stagnation) ไม่ก้าวหน้าต่อไป และจะเกิดภาวะเศรษฐกิจขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างรุนแรง เพราะเมื่อเริ่มมีภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้น ผู้บริโภคจะพากันรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ จนเกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรงและรวดเร็ว หรือเมื่อเริ่มเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้บริโภคก็จะพากันลดปริมาณความต้องการสินค้า ทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำลงอย่างรวดเร็ว เคนส์จึงเสนอให้รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทที่จะกระตุ้นให้มีการลงทุนมากขึ้นหรือลดลงเพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาเรื่อยไป และพยายามหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความลุ่ม ๆ ดอน ๆ หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด และแนวความคิดนี้ได้ค่อย ๆ ก่อรูปเป็นทฤษฎีความเจริญทางเศรษฐกิจ (Theory of Economic Growth) และเมื่อพ้นระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศด้อยพัฒนาพากันตื่นตัวที่จะยกระดับเศรษฐกิจของตนให้ใกล้เคียงกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

ทฤษฎีความเจริญทางเศรษฐกิจส่วนมากมุ่งเพิ่มรายได้ต่อบุคคล (per capita income) ซึ่งจะทำให้ได้โดยทำให้อัตราการเพิ่มของผลผลิตรวมของชาติ (GNP) เพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราเพิ่มของประชากร ส่วนความสามารถในการผลิตจะขึ้นอยู่กับปริมาณปัจจัยการผลิตในอดีตซึ่งอาจเขียนเป็นสมการการผลิตรวม (Aggregate Production Function) ได้ดังนี้

$$Y_t = f(K_t, L_t, T_t, R_t, S_t)$$

- Y_t = ความสามารถในการผลิต (Capacity output) ในระยะเวลาที่ t
- K = ปริมาณทุนที่ใช้ในการผลิต ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดอัตราความเจริญ
- L_t = ปริมาณแรงงานที่ใช้ในการผลิต (Labor forces) ซึ่งถูกจ้างงานในระยะเวลาที่ t
- T_t = ความรู้ทางเทคนิคที่นำมาใช้ซึ่งอาจได้สะสมมาก่อนหรือเป็นการสร้างเครื่องมือเครื่องจักรใหม่
- R_t = ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ที่ขุดคุ้ยมาใช้ทำประโยชน์ในระยะเวลาที่ t
- S_t = ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่จะมีผลต่อการผลิต (social and cultural characteristics environmental factors)

ตามสมการข้างต้น การเพิ่มปริมาณผลผลิตย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตคือต้องเพิ่มทุน- (K) และแรง (L) โดยตรง ส่วนความก้าวหน้าทางเทคนิค (T) ทรัพยากรธรรมชาติ (R) ที่เพิ่มขึ้นก็ตีหรือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม (S) ก็ดีจะทำให้ปริมาณทุนและแรงงานเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งก็จะมีผลทำให้ ปริมาณการผลิตเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ความเจริญทางเทคนิคการผลิตสูงขึ้นทำให้ความสามารถใน การผลิตของทุนหรือแรงงานสูงขึ้น ซึ่งจะเพิ่มผลผลิตได้มากกว่าการเพิ่มปริมาณของทุนหรือปริมาณ ของแรงงานโดยตรง และในขณะที่เกี่ยวกับปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นก็ต้องสอดคล้องกับอุปสงค์ รวม (aggregate demand) ซึ่งเกี่ยวข้องกับอัตราเพิ่มของผลเมือง การดำเนินนโยบายทางการเงิน- (Monetary Policy) และนโยบายการคลัง (Fiscal Policy) ของรัฐบาล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจอาจจำแนกออกเป็นกลุ่มคลาสสิก กับกลุ่มนักเศรษฐกิจปัจจุบันได้ ดังนี้

6.1 ความจำเป็นทางเศรษฐกิจตามแนวความคิดของกลุ่มคลาสสิก (Classics and Economics Growth) นักเศรษฐกิจกลุ่มคลาสสิกซึ่งประกอบด้วย อัดัม สมิท (Adam Smith) จอห์นสจวต มิลล์ (J.S. Mill) มิได้มุ่งเสนอแนวความคิดทางด้านการพัฒนาเพื่อสร้างความจำเป็นทาง เศรษฐกิจโดยตรง แต่มุ่งหาสาเหตุที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่งของประเทศชาติโดยแสดงให้เห็นด้วย ว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่จะเสริมสร้างความมั่งคั่ง ซึ่งมีส่วนหนึ่งที่ผลต่อการเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดใน การพัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มคลาสสิกแบ่งการผลิตออกเป็นด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม ส่วน แหล่งรายได้มีรายได้จากเงินเดือนค่าจ้าง (Wage) ค่าเช่า (Rent) และผลกำไร (Profit) ความจำเป็น ทางเศรษฐกิจในทัศนะของกลุ่มคลาสสิกมีลักษณะเป็น Stationary state จำนวนประชากรซึ่ง ได้แก่คนงานกับผู้ประกอบการ และอัตราการเพิ่มของประชากร (population growth rate) มีผล ต่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยปกติจำนวนประชากรจะมีแนวโน้มสูงขึ้นจนถึงจำนวนสูงสุด- (maximum size) และที่ระดับประชากรสูงสุดนี้จะเป็นระดับที่ทำให้รายได้ต่อหัวเพียงพอสำหรับการยังชีพขั้นต่ำ (minimum level of subsistence) เท่านั้นซึ่งอาจแสดงเป็นสมการได้ดังนี้ : -

$$\text{min. level of subsistence} = \frac{\text{income}}{\text{max. size of population}}$$

ในระยะสั้นขณะที่ประชากรยังมีจำนวนไม่ถึงระดับสูงสุด รายได้ต่อหัวจะเพิ่มขึ้นเหมือน ระดับรายได้สำหรับการยังชีพขั้นต่ำ ทำให้มีส่วนเกินเกิดขึ้น ซึ่งจำแนกเป็น 2 กรณีคือ : -

- (1) ส่วนเกินส่วนหนึ่งที่คนงานได้รับในรูปของรายได้ที่เกินระดับรายได้สำหรับการยังชีพขั้นต่ำ เมื่อประชากรมีรายได้สูงขึ้นจะกระตุ้นให้ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น
- (2) ส่วนเกินอีกส่วนหนึ่งที่ผู้ประกอบการได้รับในรูปของกำไรสูงขึ้นซึ่งจะถูกนำไปเพิ่ม การลงทุนขยายการผลิต

การขยายการลงทุนทำให้อุปสงค์ต่อแรงงาน (demand for labor) เพิ่มขึ้นในขณะที่อุปทานของแรงงาน (supply of labor) เท่าเดิม ในระยะนี้อัตราค่าจ้างจึงอยู่เหนือระดับรายได้สำหรับการยังชีพขั้นต่ำ และมีอุปสงค์ในที่ดินเพื่อขยายการผลิตมากขึ้น เป็นเหตุให้การประกอบการมีอัตราผลตอบแทนลดน้อยถอยลง (Diminishing Return) ทำให้ราคาสินค้าที่ผลิตได้สูงขึ้นเพราะค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น และค่าเช่าที่ดินจะเพิ่มขึ้นเพราะขึ้นเพราะมีการแย่งใช้ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ เมื่ออัตราผลกำไรของผู้ประกอบการลดลงทำให้การสะสมทุนเพิ่มในอัตราที่ช้าลง

ในระยะยาวกลุ่มคลาสสิกถือว่ามีความจำกัดทางด้าน natural resource capacity ค่าจ้างที่เป็นตัวเงินอาจสูงขึ้นแต่ค่าจ้างที่แท้จริงจะลดลงสู่ระดับรายได้สำหรับการยังชีพขั้นต่ำ เพราะในระยะยาวประชากรจะเพิ่มมากขึ้นทำให้อุปสงค์ของแรงงานสูงขึ้นทันกับอุปทานของแรงงาน ส่วนค่าเช่าที่ดินจะสูงขึ้นเพราะที่ดินที่อุดมสมบูรณ์มีจำกัดจึงมีการแข่งขันขึ้นค่าเช่าให้สูงเพื่อให้ได้ที่ดินดีมาทำการผลิต ซึ่งจะมีผลให้อัตราผลกำไรที่ผู้ประกอบการได้รับลดลงจนการสะสมทุนจะไม่เกิดขึ้นต่อไปในขณะที่ประชากรถึงระดับจำนวนสูงสุดซึ่งเป็นระดับที่ทำให้รายได้ต่อหัวเพียงพอสำหรับการยังชีพขั้นต่ำ และระบบเศรษฐกิจจะเข้าสู่ภาวะ stationary state

6.2 ความจำเป็นทางเศรษฐกิจตามแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ปัจจุบัน (New Economic Growth Models)

นักเศรษฐศาสตร์ยุคหลังต่อจากกลุ่มคลาสสิกที่เรียกว่า Neo-classic พยายามที่จะนำแนวความคิดและทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มคลาสสิกมาใช้ร่วมกับความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งทฤษฎีของเคนส์ (Keynes) มาปรับใช้อธิบายความจำเป็นทางเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ดีทฤษฎีใหม่ ๆ เหล่านี้ในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนมากมิได้ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากทฤษฎีของคาร์ล มาร์ค (Karl Marx) และของชุมปีเตอร์ (Joseph A. Schumpeter) ทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์ยุคหลังนี้มักจำกัดแนวความคิดอยู่ภายใต้การประกอบการตามระบบนายทุนตะวันตก (Western Capitalism) ซึ่งในที่นี้จะนำบางทฤษฎีมาพิจารณาประกอบความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ดังนี้

6.2.1 แนวคิดของเคนส์ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของเคนส์เน้นความสำคัญของอุปสงค์รวม (aggregate demand) ที่จะต้องสัมพันธ์กับอุปทานรวม (aggregate supply) ให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัวเข้าสู่ภาวะดุลยภาพทั่วไป (general equilibrium) เพื่อให้ระดับรายได้ดุลยภาพสูงขึ้นตลอดระยะเวลาจนถึงระดับที่มีการจ้างงานเต็ม (full employment) ตามทฤษฎีรายได้ผลิตผล และการจ้างงาน (The General Theory of Employment, Interest and Money) ของเคนส์กล่าวว่า รายได้ดุลยภาพในระดับที่มีการจ้างงานเต็มจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อการลงทุนจริง

เท่ากับการออม และเมื่อเศรษฐกิจจำเริญเติบโตขึ้น ระดับรายได้ที่มีการจ้างงานเต็มจะสูงขึ้น การออมก็จะสูงขึ้นด้วย หากต้องการให้เศรษฐกิจพัฒนาต่อไปจะต้องไม่ทำให้รายได้ประชาชาติลดลงด้วยการเพิ่มการลงทุนจากเดิมเท่ากับระดับการออมที่เพิ่มขึ้น ในระดับรายได้หนึ่ง ๆ หากมีการลงทุนต่ำกว่าการออมจะทำให้เศรษฐกิจชะงักงันไม่เจริญเติบโตเพราะปัจจัยการผลิตบางส่วนต้องว่างงาน แต่ถ้าระดับการลงทุนสูงกว่าการออมเศรษฐกิจอาจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแต่ประเทศก็อาจต้องประสบกับภาวะเงินเฟ้อ ทั้งนี้ เคนส์เชื่อว่า Marginal Productivity ของทุนมีลักษณะไม่ยืดหยุ่นโดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้ว (advanced countries) ดังนั้น ถ้าจะเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการเพิ่มการลงทุนก็จะไม่ได้ผล การลงทุนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดภาวะการอึดตัวทางด้านทุนและเมื่อมีการลงทุนมากขึ้นช่องทางการลงทุนก็จะลดน้อยถอยลง เคนส์เห็นว่าในภาวะดังกล่าว การออมย่อมมีแนวโน้มที่จะสูงกว่าการลงทุนซึ่งจะมีผลทำให้ระดับรายได้ประชาชาติตกต่ำลงจนเกิดภาวะชะงักงัน (stagnant) ขึ้นในระบบเศรษฐกิจ แนวความคิดของเคนส์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นความสำคัญของการสะสมทุนและมีลักษณะเป็นแบบคงที่ (static) และมุ่งวิเคราะห์ในระยะสั้น (short-run analysis) ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจ

6.2.2 แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์ (Post-Keynesian) นักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์ได้นำเอาตัวแบบของเคนส์มาปรับปรุงโดยเปลี่ยนจากการวิเคราะห์แบบคงที่มาเป็นแบบ dynamic ในระยะยาว (long-run analysis) โดยนำเอาเวลา (time) เข้ามาเป็นตัวแปร (variable) ในการวิเคราะห์ด้วยตัวแบบ (models) ความจำเริญทางเศรษฐกิจของนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์จะมีข้อสมมติฐาน ดังนี้ : -

- (ก) ภาวะเศรษฐกิจจะอยู่ในระดับดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็ม
- (ข) จะกำหนดค่าของความโน้มเอียงที่จะออมทรัพย์เพิ่ม (Marginal Propensity to save หรือ MPS ถ้า MPS มีค่าสูงก็แสดงว่ามีการสะสมทุนจำนวนมากและจะมีการลงทุนสุทธิสูง และเมื่อการลงทุนสุทธิเพิ่มขึ้น รายได้ที่แท้จริง (real income) ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย
- (ค) ในแต่ละช่วงระยะเวลาจะต้องมีการขยายการลงทุนอยู่เสมอ เพื่อดำรงภาวะเศรษฐกิจดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มไว้

แนวคิดเกี่ยวกับความจำเริญทางเศรษฐกิจของนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์อาจทำความเข้าใจได้จากตัวแบบความจำเริญของโดมาร์ (Evsey D.Domar) กับของฮาร์รอด (Roy F.Harrod) แนวคิดของท่านทั้งสองคล้ายคลึงกันและมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการกำหนดรายได้ของเคนส์และอาจทำความเข้าใจที่ไม่ซับซ้อนได้จาก โมเดลความจำเริญของฮาร์รอด-โดมาร์ (Harrod-Domar Growth Model) ในรูปของสมการได้ ดังนี้ : -

$$R = \frac{S}{C} - P$$

R = Rate of Growth (อัตราการความจำเจริญเติบโต) ซึ่งมีการแยกเป็นอัตราการความจำเจริญเติบโตตามธรรมชาติ (Natural Rate of Growth) กับอัตราการความจำเจริญเติบโตที่ประกัน (Warranted Rate of Growth)

S = Saving-income ratio (อัตราส่วนของเงินออมต่อรายได้ประชาชาติ)

C = Capital-output ratio (อัตราส่วนของเงินทุนต่อผลผลิต $\frac{K}{Q}$) ซึ่งหมายความถึงจำนวนทุน (K) ที่ลงไปทำให้ได้ผลผลิตจำนวนหนึ่ง เช่น ในการผลิตสินค้าให้ได้ผลิตผลมูลค่า 100 บาท ต้องใช้เงินทุน 300 บาท ค่าของ Capital-output ratio เท่ากับ $\frac{100}{300} = \frac{1}{3}$ หรือ 33.3 เปอร์เซ็นต์)

P = Population Growth rate (อัตราการการเพิ่มขึ้นของประชากร)

ตามสมการข้างต้นถ้าหากรู้ค่าของ S, C และ P ก็จะได้รู้ถึงอัตราการความจำเจริญเติบโตของประเทศได้ เช่น สมมติให้อัตราส่วนของเงินออมต่อรายได้ประชาชาติ (S) เท่ากับ 10% ส่วนของทุนต่อผลผลิต (C) เท่ากับ 4 และอัตราการการเพิ่มของประชากร (P) เท่ากับ 1.5% อัตราการความจำเจริญเติบโตจะเท่ากับ

$$R = \frac{S}{C} - P = \frac{10}{4} - 1.5 = 1\%$$

ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราการการเพิ่มขึ้นของประชากรมีส่วนสัมพันธ์กับอัตราการความจำเจริญเติบโตของประเทศและจากสมการนี้ก็สามารถรู้ค่าของ S, C หรือ P ได้เมื่อรู้ค่าของ 3 ตัวอื่น เช่น :

$$S = C(R + P)$$

$$C = \frac{S}{P - R}$$

$$P = \frac{S}{R + P}$$

โมเดลการความจำเจริญของฮาร์รอด – โดมาร์นี้วิเคราะห์ในด้านมหภาค (macro) ให้มีความจำเจริญเติบโตโดยสมดุล (balanced – growth) โดยทำให้ปริมาณผลผลิตและทุนในแต่ละปีเติบโตเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกับอัตราการความจำเจริญเติบโต (rate of growth)

ตามแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจเท่าที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่ายังไม่มีทฤษฎีใดที่จะสามารถนำมาใช้ได้กับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละประเทศได้โดยตรง จำเป็นต้องมีการปรับปรุงทฤษฎีให้เหมาะสมและทฤษฎีพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ก็มุ่งเสนอหนทางที่จะยกระดับรายได้ที่แท้จริงให้สูงขึ้นโดยใช้ทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดซึ่งจะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลายประการพร้อม ๆ กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือทุนและประสิทธิภาพใน

การใช้ทุน อันเป็นสิ่งที่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถจะทำได้ในลักษณะที่เป็นความเจริญเติบโต โดยสมดุล Balanced Growth เฮอริตแมน (A.O. Hirschman) ในหนังสือชื่อ The Strategy of Economic Development จึงได้เสนอแนะทางพัฒนาแบบ ให้มีความจำเจริญเติบโตโดยไม่ต้องสมดุล (unbalanced growth) โดยที่ประเทศด้อยพัฒนาจะสามารถจำเจริญเติบโตได้หากรู้จัก ระดมทรัพยากรและทุนที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นไปใช้ประกอบการตามเป้าหมาย ทั้งนี้จะต้องตัดสินใจว่า จะเริ่มพัฒนาภาคเกษตรกรรมก่อนหรือหลังภาคอุตสาหกรรม ซึ่งในการจัดลำดับโครงการก่อนหลัง อาจทำได้โดยเปรียบเทียบอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิตของแต่ละโครงการ เช่น

<u>โครงการ</u>	<u>ทุน/ผลผลิต</u>
ก	6 : 1
ข	7 : 1
ค	8 : 1
ง	9 : 1
จ	10 : 1

ตามนี้โครงการ ก. ก็ควรได้รับการปฏิบัติจัดทำก่อนเป็นอันดับแรกเพราะมีการลงทุนต่อผลผลิตต่ำกว่าโครงการอื่น และเฮอริตแมนได้แยกกระบวนการผลิตออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- (1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรง (Direct-Productive Activity หรือ DPA)
- (2) บั้จจัยที่สนับสนุนการผลิต (Social Overhead Capital หรือ SOC)

ในกรณีที่ DPA มีจำนวนมากเกินไปที่เรียกว่า Development Via Shortage หมายถึงขาดแคลนการลงทุนใน SOC ซึ่งจะกดดันให้รัฐบาลเร่งรัดลงทุนทางด้าน SOC เช่น การคมนาคม การพลังงาน การสาธารณสุขเป็นต้น หรือในกรณีที่มี SOC มากเกินไปที่เรียกว่า Development Via Excess ก็จะทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้มี DPA เพิ่มขึ้น แนวคิดของ Hirschman นี้สรุปได้ว่าการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นแบบ Balanced Growth ซึ่งต้องใช้เงินทุนมหาศาลแต่อาจใช้ Unbalanced Growth โดยจะเริ่มจากการขยายทางด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรง (DPA) หรือทางด้านบั้จจัยที่สนับสนุนการผลิต (SOC) ก่อนก็ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

ทฤษฎีพัฒนาเศรษฐกิจตามระยะเวลาที่ผ่านมาส่วนมากมุ่งเน้นถึงความสำคัญของบั้จจัยหนึ่งบั้จจัยใดเพียงบั้จจัยเดียว (Single-factor Approach) ดังเช่น ทฤษฎีพัฒนาเศรษฐกิจในทศวรรษ 1950 ต่างเน้นถึงบทบาทของเงินทุนที่มีต่อกระบวนการพัฒนาประเทศ ในทศวรรษ 1970 นี้ บั้จจัยที่ได้รับการกล่าวขวัญอย่างมากมายว่าเป็นสาเหตุของความยากจนก็คือปัญหาประชากร แท้ที่จริง

แล้วการนำทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจมาใช้จำเป็นต้องมีการปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ และทรัพยากรที่มีอยู่ เพราะกลไกของปัญหาความยากจนในแต่ละประเทศแตกต่างกันและสลับซับซ้อนเกินกว่าที่จะระบุได้ว่าเกิดจากปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดโดยเฉพาะ

6.3 แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญ (Basic needs approach) เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมาส่วนมากยึดรายได้เป็นสำคัญ (Income approach) โดยมีความเชื่อว่า ผลของการจำเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการพัฒนาแบบนี้จะสามารถแผ่กระจายประโยชน์ไปยังกลุ่มประชากร (Trickle-down effect) ที่ยากจนอย่างทั่วถึง และมีรายได้เฉลี่ยต่อคน (per capita income) เป็นตัววัด แต่ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่าการแผ่กระจายจากการพัฒนาเติบโตมิได้กระจายไปยังประชากรกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและยุติธรรม และรายได้เฉลี่ยต่อคนก็ได้ชี้ถึงสภาพการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคน ยิ่งมีการพัฒนาโดยยึดรายได้เป็นสำคัญนานขึ้น ประชากรที่ยากจนกลับอยู่ในสภาพที่ยากจนมากขึ้น ความเชื่อในการแผ่กระจายประโยชน์ไปยังกลุ่มคนอย่างทั่วถึงและการใช้รายได้เฉลี่ยต่อคน (per capita income) จึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ และได้มีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated rural development) ซึ่งยึดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs approach) Dudley Sears ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในที่ประชุม Presidential Address ของเขาว่า การพิจารณาความหมายของการพัฒนาโดยดูที่ผลของ G.N.P. หรือ average per capita income นั้นเป็นการไม่เพียงพอสิ่งที่ควรที่จะเพิ่มเติมในการพิจารณาให้มากก็คือ การวิพากษ์ทฤษฎี Trickle down of development ซึ่งจะต้องมีความเกี่ยวข้องต่อความหมายในการจ้างงาน การกระจายรายได้ที่มีต่อกลุ่มชนที่ยากจนแต่ละคนด้วย และผลจากแง่คิดนี้ ในระยะเวลาต่อมาก็ได้มีการให้ความสนใจต่อทฤษฎีใหม่ที่จะมีความสามารถตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อความหมายที่แท้จริงของการพัฒนาแต่ละ มั่นคงไม่ใช่การพึ่งพาทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดในฐานะที่เป็นตัวยาขนาดเอก (panacea) ที่จะสามารถทำให้บรรลุความหมายของการพัฒนาได้ (จ้างงาน, กระจายรายได้, เจริญเติบโต) แต่หากจะต้องมีการใช้ทฤษฎีหรือแนวคิดในหลาย ๆ สาขา (inter disciplinary) มาผสมผสานกันในการพัฒนา และจากแนวคิดนี้เองที่เป็นแหล่งที่มาของทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน

ชนบทแบบผสมผสานจะต้องมีความหมายในแง่ของการใช้ technologies, organization, activities and value of a society ในฐานะที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

1. การมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นของชาวชนบท การมีความรู้และชำนาญการที่มากขึ้น และที่สำคัญคือ การขยายบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางวัตถุและความอึดเอิบทางวัฒนธรรม

2. การมีโอกาสดำเนินการปรับปรุงอย่างสันติอย่างมีประสิทธิภาพในความขัดแย้งหรือความอยุติธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ของชาวชนบท ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรม

3. การปรับปรุงศักยภาพของที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ปกป้องสิทธิการแสดงออกของแต่ละคนหรือของแต่ละกลุ่มของชาวชนบทที่เป็นตัวของตัวเองในการพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างมีความเหมาะสมและเท่าเทียมกัน

ในเบื้องต้นเราอาจจะสรุปได้ว่า การพัฒนาตามแนวคิดใหม่หมายถึง การพัฒนาที่มุ่งพัฒนาตัวคน ต้องการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้น การพัฒนาแนวนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Dudley Seers ซึ่งได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า “เป็นการสร้างสภาวะการณ์ด้านต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงเสริมสร้างบุคลิกภาพของมนุษย์ให้ดีขึ้น” และคุณภาพของชีวิตมนุษย์จะดีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการยังชีพซึ่งประกอบด้วย

1. ความต้องการขั้นต่ำจำนวนหนึ่งของครอบครัวทางด้านการบริโภค เช่นการมีอาหารที่เพียงพอ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยาประจำบ้านพื้นฐาน และของใช้เบ็ดเตล็ดภายในครัวเรือน

2. บริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับชุมชนโดยส่วนรวม เช่นน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า สาธารณสุขมูลฐาน การศึกษาภาคบังคับ การสื่อสารคมนาคม และการขนส่งมวลชนราคาถูก นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงการให้บริการด้านการส่งเสริมเผยแพร่ และช่วยเหลือด้านเครื่องมือในการผลิตแก่เกษตรกรผู้ยากจน เพื่อส่งเสริมการเพิ่มรายได้และประสิทธิภาพการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ยากจน

3. สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่สิทธิของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อตัวเขา

4. การมีงานทำ ซึ่งจะเป็นทั้งจุดมุ่งหมายและแนวทางหรือเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการขจัดปัญหาความยากจน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพ และสวัสดิการของแรงงานให้ดีขึ้นด้วย

ในการพัฒนาตามแนวคิดใหม่นี้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการคือ

1. ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายของประชากร โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีฐานะยากจน แล้วระบุให้ชัดเจนว่า กลุ่มชนผู้ยากจนเหล่านี้อยู่ที่ไหนบ้าง

2. ต้องกำหนดถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนา

3. ต้องกำหนดถึงทรัพยากรที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นในการนี้จะต้องมีการพิจารณาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายอื่น ๆ และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4. ต้องเน้นถึงการพัฒนาโดยประชาชนและเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ ดังนี้

ก. ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในกระบวนการพัฒนา และตัดสินใจ

ข. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีความไว้วางใจตนเอง (Self-reliance) เป็นอิสระ และสามารถพัฒนาชุมชน โดยความสามารถแห่งตนเองให้มากขึ้น

7. การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแผนแรก เมื่อ พ.ศ. 2504 เป็นแผน 6 ปี (พ.ศ. 2504 – 2509) ถัดจากนั้นก็มียุคพัฒนาฯ ฉบับที่ 2, 3, 4 และในปัจจุบันรัฐบาลกำลังใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

ก. ความหมายของการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ “การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Plan)” เป็นบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเจตนาอันแน่วแน่ของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และหน่วยงานที่จะรับผิดชอบในการปฏิบัติงานไว้เป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รัฐบาลจำเป็นต้องทราบบันทึกเจตนาและนโยบายไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจก็เพราะการดำเนินงานตามแผนส่วนมากมีระยะยาว เช่น แผน 3 ปี แผน 5 ปี เป็นต้น เมื่อเป็นระยะยาว จึงต้องบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และให้เป็นแนวทางของภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่จะร่วมกันปฏิบัติตามแผน ตามปกติจะกำหนดเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจไว้อย่างชัดเจนพร้อมทั้งกำหนดแนวทางและนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้เช่น จะใช้เงินทุนเพื่อพัฒนาทางภาครัฐบาลหรือภาคเอกชนเท่าใด และมีลำดับความจำเป็นก่อนหลังอย่างไร

1. เป้าหมายในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากมักจะวางเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจไว้คล้ายคลึงกันในสาระสำคัญ 6 ประการด้วยกัน คือ

- (ก) เพื่อให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้น
- (ข) เพื่อให้การมีงานทำอยู่ในระดับสูง
- (ค) เพื่อให้ดุลการชำระเงินสมดุล
- (ง) เพื่อสร้างและรักษาเสถียรภาพระดับราคาสินค้าทั่วไป
- (จ) เพื่อให้มีการแจกแจงรายได้อย่างเสมอภาค
- (ฉ) เพื่อให้ความเจริญของท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากเกินไป